

Desenvolupament cultural comunitari

PLA ESTRATÈGIC TARRAGONA CULTURA

Dijous 7 de març de 2024, a les 18 hores.
Vestíbul del Teatre Tarragona (Rambla Nova, 11).

Ponents:

ANTONIO ALCÁNTARA. Professor de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona i membre de l'equip pedagògic de La Perifèrica.

JOSEP M. ARAGAY. Creador i responsable del projecte Basket Beat i director del Festival de les Arts Comunitàries a Catalunya.

IRATI IRULEGI. Historiadora de l'art i coordinadora de projectes a Idensitat.

CARME SERRET. Llicenciada en Filosofia i professora de futurs educadors a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Modera:

MONTSE SOLÉ, periodista.

MONTSE: Bona tarda a tothom, tarragonins tarragonines i totes les persones que avui us heu acostat fins aquí, fins al vestíbul del Teatre Tarragona. Benvinguts i benvingudes a la la segona jornada del Pla Estratègic Tarragona Cultura, que compta amb la col·laboració de Xarxa de Centres Cívics de Tarragona. Una jornada de reflexió i debat, que ens permetrà aprofundir en l'àmbit del desenvolupament cultural comunitari, convivència, cohesió social i cultura. I que ens permetrà també descobrir nous llenguatges i recursos per impulsar projectes col·laboratius, de xarxa i de comunitat, a través de l'art i de la cultura. I ja ho veieu, estic molt ben acompanyada, en aquest vestíbul del Teatre Tarragona, que avui acull aquesta jornada. I per dur a terme aquesta taula-col·loqui ens hem rodejat de personalitats que hi tenen molt a dir. Si els sembla els saludem, els anem a conèixer, els presentarem. L'Antonio Alcántara, professor de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona i membre de l'equip pedagògic de La Perifèrica i també de l'Ateneu Popular Nou Barris. La Irati Irulegi, coordinadora de projectes a Idensitat. El Josep M. Aragay, creador i responsable del projecte Basket Beat i director del Festival de les Arts Comunitàries de Catalunya. I, finalment, la Carme Serret, llicenciada en Filosofia i professora de futurs educadors a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona, on imparteix, precisament, l'assignatura de Desenvolupament Cultural Comunitari. Moltes gràcies per haver acceptat la nostra invitació. Un plaer, i que sigueu benvinguts. I bé, gràcies al públic, que també sou part implicada en aquest debat. Jo intentaré dirigir aquest vaixell, faré de directora d'orquestra, d'aquesta jornada de la qual tenim moltíssimes ganes que comenci. I voldria agrair també la tasca a la nostra intèrpret en llengua de signes, que avui també ens acompanya. Bé, un aplaudiment per a tots ells, si us plau.

Abans de començar us explicarem una mica la dinàmica d'aquesta jornada. La primera part consistirà en aquest col·loqui-debat sobre el paper del desenvolupament cultural comunitari en la nostra societat. Després d'escoltar les diferents intervencions dels nostres ponents, farem una petita pausa per agafar forces, d'uns 20 minuts aproximadament. I encararem la recta final, la darrera de les parts d'aquesta jornada, basada en la participació i el debat entre ells i vosaltres, entre els ponents i els assistents del públic, que podreu fer propostes per incorporar a la planificació i gestió de les polítiques culturals locals.

No m'allargo més. Dit això, avui ens acompanya un públic divers: una part segur que sap què és el desenvolupament cultural comunitari, però potser una altra no, potser ha vingut encuriósida per conèixer què és això i, sobretot, per descobrir-ho. Així que, si us sembla, entrem en matèria. Preparats, preparades?

Primer de tot: ens endinsem en aquest tema tan divers, i de vegades tan abstracte, del desenvolupament cultural comunitari. Com el definiríeu, cadascú de vosaltres? Què és, per a vosaltres?

ANTONIO: Abans que res, jo voldria dir que estic molt content i agraït de poder compartir aquest espai i de conversar, i que entre tots i totes li anem donant voltes. Tenir per endavant la tarda per fer això és un plaer. He de dir-vos també que tinc un català divertit, que pot ser que digui lluny i no quedi clar si dic lluny o juny, però bé, jo ho vaig treballant, ara vaig pel nivell C i encaminant-me cap al D. Som-hi. Amb aquesta idea del desenvolupament cultural comunitari, no voldria entrar a fer-ne una definició des d'un marc excessivament teòric, sinó que parlaré també des de la meva experiència, i com l'he anat vivint jo des de diferents vessants. De vegades des de lògiques més activistes, més de docència, més de coordinació... Des de diferents llocs, no? Per mi és molt aquesta idea: quan una comunitat té la capacitat d'analitzar l'entorn en el qual viu i té la capacitat, també, de poder organitzar-se amb lògiques cooperatives, amb lògiques inclusives, amb lògiques de preguntar-se qui hi és i qui no en aquest espai, per tal d'analitzar la realitat i per poder acostar-se i generar algun canvi en aquell entorn més proper a través de la cultura. Són els elements culturals, o artístics, els que permeten de repensar on som, de manera col·lectiva, per poder generar algun canvi. Canvi que de vegades es donen a títol personal o a títol grupal. Jo situo el desenvolupament cultural comunitari des d'aquesta mirada.

IRATI: Bé, Antonio, t'he de copiar això del català estrany, o sigui que disculpeu si em faig algun embolic. Jo crec que tampoc no el definiré molt globalment, perquè nosaltres, a Idensitat, compartim aquestes metodologies de desenvolupament cultural comunitari però no usem tant aquests termes, o almenys jo no els utilitzo. Jo m'identifico més en termes com *processos col·laboratius*, o *pràctiques col·laboratives*. Comencem amb la mirada des de l'art i el pensament contemporani, i a partir de la reflexió, de la recerca artística, associem sempre la intervenció a un territori, a un context social, que és molt important per a nosaltres. Una cosa no està separada de l'altra. Nosaltres entenem aquest desenvolupament comunitari més des d'aquesta relació entre art i societat.

JOSEP M.: Podríem fixar-nos en què les dues primeres files, excepte el Toni, no estan ocupades. Jo m'afegeixo a aquestes *expertes* que no parlen bé. És l'esperança que tinc, en el meu moment vital, és ser una experta que no pugui ser exemple de res. És la meua aspiració, no sé si ho aconseguiré, en tot cas, estic en un moment agre... saps allò, aquella sensació com enfadat —amb algunes coses, amb unes altres bé—, i vull aprofitar aquest moment d'agror per anar una mica en contra de la indústria del fet social i cultural. Llavors, aprofitaria per dir: interculturalitat, transformació social, cohesió social, participació, desenvolupament cultural comunitari... són paraules totalment conquerides, assimilades, pels col·lectius, pels moviments, especialment per les institucions, i que cada cop m'interessen menys, en el sentit que tenen una doble facultat: en primer lloc, tenen la capacitat de buidar la realitat, i a la vegada són paraules creadores, multiplicadores de la realitat, amplificadores. M'agrada molt un *tio* que es diu Miessen —el cognom no l'acompanya—, que té un llibre que es diu *La pesadilla de la participación*, i on diu que la participació, o el desenvolupament cultural comunitari, seria una forma tova de fer política. Jo que tinc una panxa tova, també m'agrada aquesta idea. Jo a partir d'aquí, de moment, no et contestaré més que això: que és una trampa.

CARME: Jo m'he posat tan formal que he portat la definició que es va donar a la premsa a la primera jornada de desenvolupament cultural comunitari a Granollers, l'any 2005. Us la comparteixo, precisament, en el pla formal, tenint present que cal problematitzar-ho tot, i la metodologia, i les paraules que componen aquest desenvolupament. En qualsevol cas, la nota de premsa d'aquella jornada deia: «Conjunt d'iniciatives portades a terme a partir de la col·laboració entre artistes i comunitats locals amb l'objectiu d'expressar, mitjançant l'art, identitat, preocupacions, necessitats, idees, a la vegada que es construeixen capacitats culturals i s'afavoreix el canvi social». Aquí ho tenim.

(Josep M. aplaudeix).

CARME: Van ser les primeres jornades, que es van fer a Granollers, que és una mica on es va iniciar un cert moviment amb el tema. Però bé.

JOSEP M.: Però això també té moltes crítiques, perquè no deixava de ser una mirada posada a llocs com Anglaterra, Estats Units o especialment Austràlia, des d'on s'importa un model. I em sembla que a Catalunya tenim moltes experiències —l'Antonio forma part d'un Ateneu, per ex.— amb les quals no ens cal referenciar-nos en el desenvolupament cultural comunitari. Aquí ja tenim molta comunitat, molt d'activisme, molta acció política i molta acció entre persones...

CARME: Per això jo considero que, quan parlem d'una metodologia és molt necessari transcendir aquesta qüestió. No ens podem quedar en el marc metodològic, perquè és molt encotillador, ens deixa com engabiats, com molt buits. Crec que hem de transcendir els aspectes metodològics, perquè sinó ens quedem sense fer res. Per això he volgut portar la definició en aquests termes tan formals, no?

MONTSE: Ja ho veieu, diferents maneres de definir aquest desenvolupament cultural comunitari. Quines creieu que són les claus perquè un projecte sigui realment comunitari?

ANTONIO: Jo és que ja entraria en tot el que esteu comentant. M'apuntava algunes idees sobre aquesta pregunta. Em venien, amb el que dèieu, diverses coses. La primera: que el problematitzar no ens aturi. Hi ha d'haver, rere de tot això, una posició, una mirada, entendre des d'on mirem, des d'on ens situem i des d'on volem generar canvi. I la segona: la necessitat de poder aterrar paraules. Ens trobem moltes vegades que el que diu la regidora segurament és diferent de com l'entén el jove, o el tècnic o la tècnica, i totes estem parlant de participació. Hem d'aterrar, doncs, què significa: són espais de creació? De decisió? I que tothom hi pugui jugar. Per tant, aquest aterratge passa per una posició, per una mirada, per com entens el que vols fer. Per exemple, amb el concepte de transformació social, que necessitem definir. Què significa? Jo, de vegades, de manera provocadora, dic: la Fundació Francisco Franco parla de transformació social, els nazis d'Hogar Social Madrid parlen de transformació social. Per tant, vegem primer què és el que entenem nosaltres. Parlem de lògiques de drets, de drets culturals, i com ens hi acostem. En una societat marcadament desigual, amb lògiques de privilegi, hi ha diferents preguntes a les quals aproximar-se, i que defineixen des de quina posició treballem.

I ara et contesto la pregunta: una de les claus és la posició, ja sigui des de les institucions com des dels moviments socials. En converses amb Rebollo, Ernesto Morales, amb la Bet, ells feien referència a les cinc pes (lletra p) perquè un equipament treballi en lògica comunitària: pública, proactiva, pròxima, polivalent i participativa. Seguidament, hauríem d'anar aprofundint-hi i destriar-les, però vaja, ells feien com aquest dibuix general. I si m'ho miro des de tot el que és la gestió comunitària, que es planteja des dels moviments socials i veïnals, parlen de les següents claus: voluntat de servei públic (per tant, d'abastar diferents persones), transparència (amb experiències com Millet i el Palau de la Música és un concepte important), participació, arrelament a un territori (és un element també molt clau) i tenir molta cura dels processos i les lògiques de sostenibilitat. Quan he hagut d'acompanyar o construir projectes he intentat jugar a aconseguir-les totes. Dibuixen fars cap a on pots encaminar-te.

MONTSE: Això t'anava a dir. Aconseguir totes aquestes claus no sé si és fàcil...

JOSEP M.: Al camerino, al pre-xou, jo els deia: és que us tinc prou respecte, coneixement i afecte, perquè sempre m'han contestat, sempre m'han agafat el telèfon, sempre m'han mirat a la cara, cosa que no és tan habitual en l'àmbit social i cultural. Llavors (*mira els altres ponents*) em costarà una mica donar-vos pel sac.

ANTONIO: Però ho faràs i ho faràs bé, Josep M.

JOSEP M.: En tot cas, jo volia dir, d'entrada, que tot el que diu l'Antonio va a missa.

ANTONIO: Ha d'anar a missa? No podia anar a...

JOSEP M.: A missa, a missa. Mira, a missa va de tot. Just ahir estava mirant *Mujeres Creando*, un col·lectiu anarcosindicalista de Bolívia, que anaven despullades a missa i

feien postures corporals, diguem-ne, impròpies per estar a missa. I era interessant. Bé, potser per això m'ha vingut la missa al cap, eh.

Partim de la base del sí, Antonio Alcántara sí, però tinc la sensació que quan parlem d'aquest tema els professionals hi ha una certa perversió. És a dir, hem citat moviments, o veïnes, o gestió veïnal, coses que estan passant, de les quals jo no tinc res a dir i em meravellen. Però quan les fem uns professionals —potser les de la universitat no tant, perquè potser ja teniu alguna petita seguretat, tot i que també us deuen a moltes situacions i a moltes coses—, clar, nosaltres estem molt pervertides perquè al final hi ha uns finançaments que has de demanar, que costa molt problematitzar-los, que costa molt dir que això no ho faràs, que costa molt dir «ah, l'equipament tanca a l'agost?», però clar, des del punt de vista que jo tinc un sou, i que tot i que fem activisme el meu sou també està aquí, és una mica pervers, perquè totes aquestes *pes* poden passar a ser secundàries perquè jo necessito pagar 18.000 euros al mes de les nòmines de les companyes. Jo diria que això de comunitari s'hauria de posar en relació, hauria de poder complementar, de complexificar, si fem alguna cosa comunitària, és per fer més complex, per crear més conflicte. El que vol la institució és simplificar, també l'Ajuntament de Tarragona —encara que ens dolgui—, és simplificar: vol posar uns horaris, vol saber a quina hora tanquem, com ens organitzem... I en canvi qualsevol procés comunitari ha de complexificar, ha de fer la realitat més complexa. I també penso que hauria d'incendiar, hauria de cremar coses —en el sentit més o menys literal que considereu—, hauria de reformular, hauria d'usar unes altres paraules, i fins i tot hauria de ser un exercici d'imaginació, d'una cosa ficcional; aquest procés hauria de ser una cosa que no ha existit abans. Tot i que estic d'acord amb l'Antonio que hem d'aterrar molt eh, i passar a la pràctica. Disculpeu.

IRATI: És que és molt difícil intervenir després de tot el que heu dit. Jo estic molt d'acord en què és més complex que la teoria, que unes claus. És que jo no tinc claus. O sigui, la primera resposta és «no tinc claus». Però sí que el primer en què penso és l'escolta activa. Que això és com la defensa, o l'actitud, per a tot, ara mateix, per mi. Perquè és el primer pas per l'aprenentatge i la revisió constant. Llavors, si estem parlant d'escenaris tan complexos, jo crec que el posicionament és molt important, perquè sinó es pot llegir des de molts punts de vista... Al final, el posicionament polític és superimportant, perquè és una de les claus, perquè sinó... què estem fent? Però jo crec que l'escolta també, des del transfeminisme o els feminismes si vols, és una cosa que hem d'incorporar a tot. Jo crec que s'està fent, però crec que també s'està buidant. És molt perillós, perquè tot pot ser pervers depèn de com ho utilitzis. A mi una paraula que em fa molta por és l'extractivisme, en aquest tipus de...

JOSEP M.: A què et refereixes?

IRATI: Extractivisme d'extraure. Que tu estiguis, des de la cultura treballant en un projecte cultural i agafar aquelles coses que t'interessin i ja està. Per extreure'n un profit. Aquesta cosa extractivista és com el més perillós de tot aquest procés, i és molt habitual, per altra banda. I una de les contraclaus, o la clau, per mi, seria estar com molt atents a això, de no ser això, de no fer així.

CARME: Podem tenir deu claus, per exemple, apuntades si vols. No les direm. Els principis metodològics bàsics, però crec que és absurd que els esmenti. No crec que aquesta sigui la qüestió, com dieu. Sinó ens quedem sense possibilitats, i jo crec que té molt de sentit el que diu, en un sentit molt radical, el Josep M. Bé, jo soc tan incendiària, però sí que diria —perquè vaig estudiar molt Foucault— que cal problematitzar. M'interessa molt també l'escolta, i aquest perill de quedar-nos amb el que interessa des de fora. I això és a les antípodes del que plantejaríem en propostes de treballar a través dels llenguatges artístics, per donar veu des de dintre —no des de fora—, a allò que ens preocupa, a allò que ens problematitza, i a allò que necessitem donar veu. És molt difícil realment, dins del concepte de cultura, veure con transita la possibilitat de cultura en la intervenció social. Què pensem que és l'art? Quin concepte tenim de cultura?

MONTSE: Volem saber també si les arts poden ser una eina de cohesió social? Ja sé que vaig citant aquestes paraules que no t'agraden, Josep Maria, però bé... (*riu*).

JOSEP M.: Cada cop vas pitjor, Montse. Això d'interrompre és fonamental! Hi ha una senyora, bé, una *senyori*, que és molt avorrida, però escriu de la hòstia, que es diu Valflores. Jo escric molt malament, perquè soc molt divertit. Normalment això és correlatiu. Quan millor escrius més avorrit ets. Bé, hi ha un llibre que es diu *Interrupciones*. Llavors, després de llegir-ne set o vuit planes, vaig començar a valorar la interrupció com aquella acció política que va contra la veu predominant, i m'ajuda molt a treballar, també quan em tallen a mi. Ja està.

MONTSE: Però jo t'havia fet una pregunta. Si són les arts una eina de cohesió social...

JOSEP M.: Ah, no, no. *Pasapalabra*.

IRATI: Aquesta pregunta l'he pensat molt, perquè jo crec que no només és una eina. O sigui, si fos una eina diríem podem utilitzar això o això. Per mi és una manera de fer, una manera de pensar, un àmbit d'experimentació, un àmbit que et permet imaginar processos creatius, imaginar allò que no està fet, que et permet pensar més enllà. I la imaginació jo crec que és molt important, justament en allò social, perquè si no imaginem altres maneres... què farem? Llavors, jo no diria que és una eina, sinó que és més que una eina. És un àmbit. Jo m'havia apuntat: «Les pràctiques artístiques possibiliten generar coneixement». Llavors, per mi l'art també és coneixement. En definitiva, és més que una eina.

CARME: Totalment d'acord amb la Irati. Em sembla que el món l'hem de pensar, l'hem de crear, l'hem d'imaginar, i l'hem de pensar en obert. En obert vull dir que les coses no estan donades; les coses les anem construint. No dic que sempre ho permetin, però els llenguatges artístics ens poden permetre això. Els llenguatges artístics són codis que són oberts, i els tenim tots, no els artistes, o tots som artistes, és igual. Ens permeten parlar d'altres maneres, de metàfores o d'un llenguatge que entra i surt des d'un altre lloc, més enllà del llenguatge purament lògic, racional, de la comunicació bàsica. A mi entre alguns dels projectes que més m'han commogut... Hi ha un projecte de dones, al Salvador, a la ciutat de San Salvador. El projecte treballava amb dones que es dedicaven a la venda ambulat, joves, amb fills, soles, que havien estat abusades, que havien estat violades,

que havien estat abandonades. A través d'una fundació se'ls va proposar que assistissin a un taller de teatre, però sense dir-ne teatre: en van dir projecte emocional. I d'aquí va sortir un grup de teatre, de cinc dones, que es diu La Cachada Teatro, que a mi m'ha fascinat. Em va fascinar com aquelles dones expressaven el dolor que cadascuna d'elles portava en la seva experiència, amb trenta-i-pocs anys, com es van poder adonar de la violència que havien patit, elles i els seus fills... Hi ha un documental, el va fer una cineasta del País Basc que viu allà [Marlén Viñayo], que es diu *Cachada. La oportunidad* (2019). Us el recomano, perquè explica molt bé tot aquest procés d'anar drenant, en un espai de vincle, de confiança, de seguretat... Diríem que La Cachada es va convertir en un espai de teràpia en el sentit més genuí del terme, i s'hi donava un respecte profund. En pocs anys, aquestes dones han pogut expressar a través de les diverses obres de teatre que han fet tot el patiment de les seves vides, i han fet d'altaveu per a moltes altres dones que estan en una situació igual o similar. Per a mi, i encara que sigui una paraula que no m'agrada gens, això és *empoderament*. Elles mateixes ho reconeixien: pensaven que no podrien deixar de ser mai venedores ambulants. Es repetien: si algun dia pogués sortir de vendre del carrer... De fet, *Si algun dia* és el títol de la seva primera hora. Per tant, es pot produir una transformació social però es necessita temps, vincles, escoltar, posar-se en el lloc de l'altre, que estiguem tots en el mateix nivell —vull dir, allà hi havia la directora de teatre, però ella també havia estat abusada—. O sigui, per mi la clau és el fet que l'art no és una eina, com tu dius, sinó que és una manera de mirar la vida, l'existència, que està travessada, lògicament, per la creativitat, i tots, a través d'aquests llenguatges, podem expressar-hi el que és més difícil d'expressar.

ANTONIO: Quan venim des del món social, ho plantejem tot com a *eina per a*, objectius sociocomunitaris, objectius socials... però és des de la nostra mirada. I és molt interessant quan ens hi acostem amb els artistes, perquè ens obren tot aquest altre escenari, que va molt més enllà de la eina o del sentit utilitarista: té sentit per si mateix. Una companya em deia, l'altre dia: «Tinc ganes de programar concerts sense raó que per anar de concert, per gaudir del concert, del fet cultural». Aquesta mirada m'obria, i em deia això, que l'art va més enllà. La filòsofa Marina Garcés planteja que la cultura és «l'espai buit que hi ha entre nosaltres i el món que ens envolta». Per tant tenim la necessitat d'omplir-lo, l'omplim. Seria com l'aigua de la peixera, és on som nedant, forma part d'això. El que passa és que de vegades l'aigua de la peixera no la veiem. Són molt interessants, aquestes propostes. Una amiga em deia «ah, llavors les propostes artístiques són com les bombolles que puguen dins la peixera i que ens permeten veure com està l'aigua de la peixera, si està bruta, si està neta, etc. Em semblava una metàfora molt potent. I a partir d'aquesta idea de la Marina Garcés jo diria: si aquesta és l'aigua de la peixera, problematitzem-la. Veure on som, si necessitem canviar-la... ens permet entendre el món, on som, i partint del goig, del gaudi de la proposta mateixa.

Per mi la creativitat és un element bàsic, perquè t'obre la capacitat d'enfrontar-te al teu dia a dia d'una altra manera, amb uns altres llenguatges (des del circ, des de la música, des del cos, des del teatre, etc.). Hi ha un altre element important, que passa per la metodologia, que és on tenim situats principis i valors: des de lògiques democràtiques. És a dir, poder construir processos culturals des de lògiques on la veu de les persones que hi participen construeixen la proposta. No des de «hola, tinc el coneixement, et dic què és art, què és cultura i et com t'has de moure», sinó generant unes altres maneres

d'estar. Juga a aprofundir en democràcia. Torno a dir-ho, és mirada, veure com ho encaminem cap aquí. Un tercer element: de transformació, de canvi. Sabem dels beneficis que es poden donar a títol personal o a títol grupal o comunitari... Sabem que construint lògiques artístiques s'obren camins de transformació. Educació, art i comunitat: hi ha uns espais on s'ajunten i es pot generar la transformació. I l'últim element que vull destacar, i que ja l'apuntàveu, és el de la identitat i la pertinença. Aquest darrer et permet construir una manera d'entendre't amb l'altre, compartir una realitat, compartir la construcció d'una proposta artística. I llavors me'n recordo, Irati, d'una cosa que has dit i que m'ha interessat: comunitat sí, però qui no en forma part? Si ens tanquem en un cercle nosaltres (els ponents), i no hi entra ningú més, alguna cosa ens grinyola. Doncs bé, crec que tots aquests elements ens situen en l'art i la cultura més enllà d'una eina.

JOSEP M: Jo, per estirar una mica això de l'eina... He incorporat bastant com a principi «Allá donde fueres, haz lo contrario». És a dir, que amb els que jugo a pàdel soc feminista, però amb les meves companyes de feina, que totes són identitats dissidents, no soc feminista. En aquest moment de desenvolupament cultural comunitari, crec que la nostra aportació a la cultura, o a l'art, seria treure-li bellesa, excel·lència, tècnica... I naturalitzar l'art. Ja que el sistema d'art ens diu què és art i què no, i que té valor per si mateix, jo crec que la nostra aportació ha de ser, més que mai, donar-li una utilitat, com el fuster. Seria començar a pensar en l'art d'una manera tan natural que formi part inherent de qualsevol acte. Hi ha un *títol* que es diu Carles Hac [Mor], que té un llibre que es diu *Fracasart*, que afirma que «l'art interessant és el que no ho és gens», el que no es pot anomenar art. En canvi, tot el que es pugui anomenar art, i vingui gent a dir-ne art, no deixa de ser un adoctrinament pur i dur. La Núria Sempere, ara directora de l'ESMUC, que estava al Centre de les Arts de l'Hospitalet, deia «primer els nens de tot el món han de fer la gran música tradicional europea». Tot això ho van anar canviant, i «els nens del món han de fer la música del món». Em dificulta aquesta idea d'art i cultura que no sigui adoctrinament. M'ha agradat molt la diferència que ens plantejava la Carme de parlar de cultura i no d'art. Evidentment, l'art ens va molt bé dir que és transformador, però bàsicament reproduïx, és una eina de reproducció extrema. Però la cultura, que és més àmplia, i que hauríem de pensar que tota és vàlida, també cau en la mateixa trampa, perquè també entenem que hi ha unes cultures millors que les altres, i ho diem amb els nostres cossos constantment. La cultura gitana: ha d'anar a escola, no ha de casar-se tant d'hora, no ha de canviar de lloc... L'escola és blanca, i a tot el món es llegeixen els mateixos documents.... Vas a Perú, als Andes, en una comunitat indígena, i dius: què fa la gent llegint-hi aquest article? Què fan llegint això? L'escola que aniquila la cultura oral. M'agrada la diferència entre art i cultura, i parlar de cultura, però és que nosaltres també fem això. Aquí, no sé quantes persones estem sense braços, sense cames, quantes som negres, de les que som a dalt i a baix. A l'escola totes les professores són blanques, són burgeses o de classe mitjana —burgès soc jo, no tothom pot ser burgès—... En tot cas, a l'escola els professors són blancs, miren el treball, l'aportació cultural, tenen una mirada academicista... és inevitable. És a dir, que està molt complicat el tema. Podem anar a berenar, si vols, Montse (*riuen*).

MONTSE: Fèieu esment a diferents exemples. Fixem-nos, doncs, en això. Exemples de bones pràctiques. Hem parlat de teoria però volem anar també a la pràctica. Per exemple, Josep Maria, ens podries parlar de Basket Beat.

JOSEP M.: Bàsicament, el que fem nosaltres és generar, acompanyar, reconèixer, problematitzar, processos socials, educatius, comunitaris, polítics, a través de fer música en grup i amb pilotes de bàsquet. L'experiència musical genera un context, una pràctica situada que permet que passin coses que nosaltres, com a educadores, utilitzem per confrontar els grups i els seus membres. És a dir que al final només utilitzem la música com una vinculació emocional, com una tasca comuna, però al final la fortalesa de l'experiència artística o cultural ens genera un context per confrontar el grup. Fem molt d'esforç per poder *performar* diferents mirades, per mirar des d'altres llocs, i la idea és que la gent pugui ampliar el seu llenguatge, les seves experiències i el seu punt de vista. I, evidentment, treballem amb joves. Tot i que sempre que treballem amb joves diem a les entitats que ens contracten: «Us oferim gratuïtament, i són obligatòries, entre tres i cinc sessions amb els professionals». Perquè sinó ens creiem, com a societat, que aquests projectes són només per als joves, fills de puta, que no saben res, que són problemàtics... I llavors ens responen que «no, no tenim temps», «potser no és el millor moment»... I evidentment fem moltes altres coses, com a projecte, per sobreviure: tenim una orquestra, fem formació per a professionals, fem *team building* per a empreses amb tot el que hem après... Però bé, amb joves fem, fonamentalment, aquestes vint sessions setmanals amb joves.

MONTSE: I Idensitat, Irati? Joves, també? És més intergeneracional...?

IRATI: Intergeneracional, sí. Primer vull dir una cosa: que l'art pot ser utilitari. Una cosa és que sigui eina i l'altre que sigui utilitari. Perquè des de l'art es poden canviar coses. Com canvies les coses? En col·lectivitat o individualment? Doncs això és el mateix, des de moltes disciplines.

Amb Idensitat jo treballo molt amb artistes i aprenc molt d'elles. A veure, Idensitat, és que és complicat d'explicar. Treballem molt des de projectes. Fem art i espai social. Moltes vegades treballem pensant, sobretot, un marc temàtic i metodològic, és a dir que fem una recerca artística sobre com ens agradaria treballar, i una perspectiva o temàtica, que tendim a associar a una preocupació social, a emergències que vivim... i des d'aquest marc metodològic, o de pensament, proposem diferents fases per desenvolupar el projecte artístic. Les col·laboracions són clau: amb artistes, amb institucions, amb entitats, barris... I des d'aquí comencem a construir una sèrie de relacions que possibiliten els processos artístics. Treballem molt amb l'artista i amb el territori, i amb joves de vegades, no sempre.

MONTSE: I La Perifèrica?

ANTONIO: Doncs mira, si no et sap greu, jo no vull explicar La Perifèrica. M'agradaria explicar-vos altres propostes que també em semblen inspiradores. A banda d'això, em ressonava, en això que estàveu dient, les etiquetes que de vegades els docents ja posen als joves. No només ens interessen els canvis en persones i comunitats sinó també els

canvis que es poden generar en les institucions. I com generar canvis en els marcs culturals, en el que ens envolta, i quins canvis han de passar, o com això modula també la institució. «Hem d'agitar en armes la institució», diu un company meu, que m'encanta. Aquest concepte de trencar el tot-tancat, que és difícil, eh, no vull dir que no, però per permetre lògiques diferents.

Abans de les propostes inspiradores, jo voldria remarcar un fracàs. Recordo un vídeo que es penjava i es titulava: «Mural participatiu fet amb infants i adolescents en risc d'exclusió social del barri tal». I era com... No! Ja t'ho has carregat tot... amb l'estigma, amb l'etiqueta. I era una bona pràctica, però les paraules, com ho construïm, és molt important. Ho hem d'enfocar des d'un tema de drets. No és perquè siguem pobres i grassonets, que fem aquesta intervenció, sinó perquè tenim dret a accedir a la cultura. No és perquè estic en exclusió social. Si algú ha de dir si està en risc d'exclusió social soc jo. Ja diré com em vull etiquetar, si és que em vull etiquetar.

M'he apuntat noms de projectes que considero inspiradors. Per exemple, el Llobregat Block Party. Sense el Black, Block Party. Treballen tot el tema del hip-hop, i el treballen des d'aquestes lògiques que dèiem. Estan molt lligats a la Universitat de Barcelona, amb avaluació de lògiques comunitàries, i és una proposta des del rap molt potent. Una altra, que és un clàssic, de Manresa, és El Galliner, on des de fa anys estan aconseguint que les persones joves es vinculin a les propostes artístiques, i juguen amb una figura, la del col·laborador o col·laboradora, per tal que els mateixos joves facin la difusió. També em ve al cap UVPK, Vente Pa Ka, de Sant Boi de Llobregat, que treballen oci cultural i esportiu, vinculat a l'oci nocturn, per a les persones joves: fan tot una programació treballada des de les mateixes persones joves, també amb aquesta lògica de col·laboradores. Formen les joves que després porten a terme el projecte. També la mirada de com provoca economia, i com els projectes poden sortir des dels barris i beneficiar també els barris. Des de l'economia social. La cultura genera moviment econòmic. La idea és que es generi des de lògiques comunitàries i no extractivistes. I després m'ha vingut al cap que el Consell Comarcal de la Terra Alta té el catàleg d'artistes la Terranyina, que no és només un catàleg d'artistes, sinó que treballen per cercar arrelament i posar en valor les pràctiques culturals i artístiques que es donen en aquell territori. Com el catàleg es pot convertir en una eina per generar moviment en municipis molt diferents als que podem trobar a ciutat. Amb tots els reptes que he posat eh, qui és l'artista, qui... Però aposten per tot això. Bé, són les que jo m'he apuntat. I no entro a parlar del Circ, perquè llavors sí que ja no paro.

MONTSE: Ara que deies tot això, aquests diferents projectes, a mi també m'ha vingut al cap el tema del voluntariat. Quin rol juga el voluntariat en el desenvolupament cultural comunitari?

CARME: Jo volia, si em permetes, ara que parlàveu de projectes... Clar, jo no estic fent projectes, però l'any passat em van convidar en un projecte a Olot que vaig trobar que era fascinant. És un mercat de la conversa. Un projecte en el qual, durant tres dies, hi ha molts espais de conversar, la gent baixa la cadira al carrer i conversa. El nucli de tot el moviment, de quatre dies crec que és, al juny.

MONTSE: El que feien els nostres avis i àvies, al poble, oi?

CARME: Sí. I hi havia espais no adequats, o no-llocs... per exemple, jo vaig ser allà, em van convidar a parlar a l'entrada de l'hospital d'Olot. Començàvem parlant la cap de pal·liatius i jo, perquè un dels meus temes és el de la vida i la mort, el dol i els processos de dol, i vam conversar-ne amb la cap de pal·liatius. Doncs bé, anava arribant gent, gent que anava cap a l'hospital, gent que sortia escoltar-nos, però molta gent es quedava perquè passaven per allà i s'anava integrant en la conversa, no només per fer-hi preguntes, sinó per participar en un sentit més ampli. Vaig trobar que era una idea fascinant. En un temps en el que sembla que aviat haurem d'aprendre a conversar, en el sentit que vivim en la colonització de les nostres vides pel sistema tecnològic, i pels valors del sistema tecnològic —l'eficiència, la pressa, l'actualitat, la competència, etc.—, i tot ens ha deixat això en un cert mutisme: és a dir, vivim molt aïllats. I a mesura que ens fem grans, més aïllats vivim. I els adolescents, jo en recordo un que deia ... he d'aprendre a conversar, perquè no sé què és tenir una conversa. Per tant, són coses que semblen tan senzilles, i en canvi crec que té molta vitalitat, al voltant de com estem vivint i el que estem patint: aïllament, molta desesperança, molta foscor... Volia comentar-ho, perquè em sembla que és un molt bon exemple.

MONTSE: I tant. Hem vist projectes molt diferents. Encarem, doncs, la recta final d'aquesta primera part, abans de donar pas al nostre públic. Quin ha de ser del voluntariat en el desenvolupament cultural comunitari?

CARME: Jo, respecte al tema del voluntariat, he de dir que no hi he reflexionat gaire, perquè tampoc no és una cosa que estigui molt present en el meu dia a dia. I tinc els meus dubtes al respecte... Penso que pot ser una força si està integrat dins la comunitat. Hi ha un projecte, El cosidor de Sant Miquel, que està situat a Olot —un cosidor on les dones del barri de Sant Miquel es troben tres dies a la setmana— que s'ha convertit en un espai de cura on han anat a parar moltes dones de l'última onada de migració. En espais com aquest, hi ha persones voluntàries d'altres associacions que van filant activitats conjuntes. En aquest sentit, pot ser molt interessant. El que no crec que es pugui fer és substituir. O sigui, com ja ho fan els voluntaris no necessitem el professional. Però dins de la comunitat pot tenir molt de sentit que hi sigui.

ANTONIO: Jo hi poso una mirada crítica i una altra de positiva, la cara i la creu. Per un costat, amb el concepte de voluntariat a mi de vegades em sembla que està omplert, o està connotat, d'acrítica. Per exemple, en els voluntaris i voluntàries dels jocs olímpics, aquelles persones que fan el que els diuen sense haver de pensar-hi. Jo hi vaig anar eh, no m'interpreteu malament. Però hi havia aquest element acrític, de la festa, que ja m'està bé, que gaudeixo d'això i em diuen el que he de fer i ho faig. Penso que és interessant veure com omplim la paraula *voluntariat*. De vegades parlem d'activisme, o d'estar implicats en el projecte, o de construcció de projecte. I amb la mirada propositiva m'agrada treballar des d'una escala de la participació. En els projectes que treballen en cultura, si situem que té salut en participació, hem d'entendre que ha de tenir diferents maneres o espais en què les persones es puguin implicar directament. Poden haver-hi persones que venen a consumir l'activitat, que hi assisteixen i llestes. Però també n'hi ha d'haver que donin suport, per exemple, en el muntatge de la sala, en organitzar l'espai,

altres que treballin amb l'artista la proposta... És a dir, consumeixo, col·laboro, m'implico, i uns altres que organitzen, conjuntament amb l'artista i l'administració, i que decideixen sobre la cultura, que és un dels drets culturals. Per tant, no entendre el voluntari com un ésser acrític, sinó que el projecte genera diferents espais en què les persones, segons temps, inquietuds i disponibilitat, s'hi impliquen. I això no està exempt de preguntar-nos: qui hi participa, no?

IRATI: Sí, jo en aquesta pregunta pensava més en qui participa, en qui es pot permetre la participació. Aquest temps, aquesta dedicació... Perquè si no està remunerada, la persona en qüestió potser ha de deixar de fer algunes altres coses per estar allà... Més que pensar en el voluntariat o la participació, jo pensava en qui hi és i qui pot fer-ho. Qui té aquest privilegi. Aquestes capes de participació que tu deies són importants. Tampoc es tracta d'exigir als altres tota l'estona. El projecte s'ha d'adaptar a les persones, i no les persones al projecte.

MONTSE: El Josep Maria va fent que sí amb el cap.

JOSEP M.: Sí, és que heu dit moltes coses. Jo per tirar una bombeta: nosaltres entenem que cada cop ens hem d'adaptar menys; a les necessitats de l'altre, als desitjos de l'altre, al que l'altre expressa. I després, per acabar, sobre el tema del voluntariat, hi ha una frase d'una amiga en comú, i així també vinculada a la pregunta d'abans dels projectes: hi ha un projecte a Barcelona que es diu Forn de teatre per a tothom. Un clàssic. I la Montse i el Jordi, que ho lideren, treballen molt amb joves. La Montse està molt implicada en moltes lluites socials. I ella, evidentment, no parlarà mai de voluntariat; ella et parlarà d'activisme. Ella, una frase que repeteix molt, és: «El voluntariat és la màxima expressió del capitalisme». Això ho diu ella, no jo. Però és molt gran, la Montse.

MONTSE: Anem ja cap a la recta final d'aquesta primera part. Parlàvem de cap a on anem. Intentem sintetitzar les intervencions. Futur.

JOSEP M.: Negre.

ANTONIO: Jo no em puc estar de treure un altre tema, que és tan greu, tan greu, tan greu... em venia en ment la Gloria Fuertes. Tots tenim els nostres referents, oi? A mi m'agrada molt. Fa poc Blackie Books en va publicar un llibre molt bonic, que explica coses de la seva vida. I ella deia: «Quien crea las guerras no ama a los niños».

MONTSE: Ens hem quedat tots...

CARME: És una manera molt poètica, molt curta i molt ampla, de dir-ho. I sap greu dir res després d'això.

JOSEP M.: És un mal moment per respondre aquesta frase. És molt mal moment. Però no hi ha cap canvi que no vingui amb violència, que no vingui tacat de sang. Igual com la nostra feina està tacada de sang perquè acceptem diners de La Caixa, no hi ha cap canvi que no vingui amb violència. Així que, també, les nostres pràctiques han de ser violentes sovint, no? Per complementar la frase, no? No tinc nens, jo.

CARME: I podríem dir, Josep Maria, que des d'on estem parlant, la cultura i de l'art, podria ser una violència poètica? Pregunto, eh.

JOSEP M.: No.

IRATI: Bé, és que tot és violent.

CARME: De tota manera, jo recordo molt l'Steiner quan deia: «Que no se'ns faci tard». I algun dia penso que se'ns ha fet tard. Potser sí que se'ns ha fet tard. Però en el fons continuo pensant: «Que no se'ns faci tard». M'ha agradat molt això d'*agitar* la formalitat, i que hi puguin haver corrents molt més reals. Potser sona molt *pastelero*, però jo crec que sí que la cultura ens pot proporcionar, encara que no sigui l'antídot, espais de possibilitat. I els espais de possibilitats són apertura, són vitalitat i són moviment. En una època tan distòpica, necessitem anar —amb l'economia, amb l'habitatge, amb els drets— tots a l'una, o amb bastantes permeabilitats. Potser un altre món és possible. Jo no ho sé. Però mentre ens fem preguntes, i seguim problematitzant, i esperem trobar respostes, crec que sí que ho és. Per tant, en aquest sentit, penso en l'esperança activa, o des de l'esperança activa.

IRATI: Però protestant, ni que sigui des de la poesia.

CARME: Sí, i tant.

[Segona part]

MONTSE: Obrim aquesta segona part, perquè volem que les persones que ens acompanyeu entre el públic col·laboreu donant la vostra opinió o fent alguna pregunta als nostres ponents, que, si la saben, us la respondran molt amablement.

JOSEP M.: No hem tocat aquest tema, que és la sobredimensió de l'amabilitat. Som massa amables com a treballadores de l'àmbit social i cultural. Jo no. Intento anar fent una mica de tot, però també caic en això.

MONTSE: I això és dolent?

JOSEP M.: Totalment. És el que fan les sectes, per captar la gent. El *love bombing*. Som tan agradables amb l'altre que l'apropem, l'acostem al nostre terreny. I així es va generant una situació de dependència. Les educadores som especialistes en això. Antonio, dona'm la raó en alguna cosa.

ANTONIO: Sí, sí, sí, generem contextos.

JOSEP M.: Però és que ja ho poses bonic, veus?

MONTSE: Hi ha alguna pregunta o intervenció entre el públic? Si voleu les fem totes juntes i després que vagin responent.

PÚBLIC: Jo no és per res, però no heu contestat en absolut el futur del desenvolupament cultural comunitari (*riuén*). I parlant de futurs, quin creieu que són els canvis que ha de generar l'acció cultural dins les institucions? Transformacions en el si de les estructures de la gestió pública.

PÚBLIC: No creieu que poseu part de la vostra conclusió existencial en resoldre, a la comunitat, i utilitzar aquests projectes per considerar un col·lectiu que s'ha de rescatar de, o, vull dir, totes aquestes gestions...?

PÚBLIC: La meua pregunta és una pregunta que em faig jo també, com a artista, mediador, etcètera. És una pregunta que va encaminada al que estàveu comentant, fa un moment, de la crisi o la distopia en què vivim en l'actualitat, i aquesta fragilitat que ens envolta, i aquesta espècie de fragilitat també dels valors democràtics. I llavors la pregunta, relacionant-la amb un artista, Brad Downey, un artista vinculat a l'espai públic, una frase que em va deixar pensant... i és que ell deia que l'art públic no té res a veure amb la democràcia. No ha de ser una cosa democràtica. És una pregunta que vull fer-vos: si l'art i la cultura han de ser democràtiques, o han de tenir alguna cosa de lluita, de canvi, de transformació real? És una pregunta que jo també em faig, eh, no vull imposar res.

PÚBLIC: En la línia que parlàveu abans dels espais de cura, penso que seria molt interessant si podeu parlar una mica més de la importància del reconeixement mutu, aquesta proximitat, de cerca que tothom hi pugui cabre, que tothom se senti confortat i acollit en els projectes.

JOSEP M.: La Cristina Morales va dir «no hi ha res més feixista que voler crear comunitat». Per això que dèieu que hi siguin totes, i que vulguem que hi siguin totes. I sobre la primera pregunta, sobre la institució, i aprofitant que tenim una experta en Foucault a la sala, l'única manera d'anar-la descodificant és boicotejant-li tres coses: els temps, els espais i l'intercanvi econòmic. Fa un parell d'anys, l'Ajuntament de Manresa ens va contractar per a un projecte bastant gran. Es va acabar el projecte i es van acabar els diners, però allà hi havia trenta joves que hi estaven vinculats. Normalment no aconseguim tanta vinculació. Afortunadament. I llavors, amb l'equip arribem a la conclusió que continuarem anant cada setmana a Manresa, treballant amb ells. El gerent de Basket Beat ho trobava tot malament. Però els vaig dir, tranquil·les, perquè m'hi jugo tot el que tinc que en una setmana o dos la tècnica de Cultura ens dirà «hem trobat un petit pressupost». I efectivament. La institució es troba molt insegura quan no hi ha intercanvi econòmic o es pot deformar, quan els temps es van movent amunt i avall... Quan vas a la presó, i la teva sessió, que dura dos hores i mitja, i dura dos hores i tres quarts, funcionaris enfadats, que hauria de durar dues hores... Hem aconseguit que ens truqui el subdirector de la presó! Imagineu-vos. També es posen molt nerviosos quan ocupem espais que no són els pensats per fer allò. Temps, espais i intercanvi econòmic. Si podeu autoboicotejar-vos això, com a institució, seria genial. Perquè viu molt bé. Nosaltres, les tres, no sabem quina hora és. Vosaltres ho sabeu molt bé. Hi ha la crononormativitat, de Freeman. Però bé, ja callo.

CARME: Jo diria, en relació a això que dius, que està molt bé ... us ho podeu autoboicotejar? Perquè és que és molt diferent, fer-ho des de dins que fer-ho des de fora. Si es fa des de dins, en aquest sentit, requereix tanta consciència del que s'està fent que ja des de fora es pot dir... Ja està. Seria ideal, en aquest sentit. Jo li deia abans al Toni Martí: m'encanta trobar una persona, i no ho dic per fer-te, ara i aquí, la pilota, que des de l'administració té aquest entusiasme, i aquest posicionament, i aquesta manera de mirar cap enfora. Tu ho deies abans (*al Toni*), quan parlàvem de desenvolupament cultural comunitari, que parlàvem de cultura: la cultura és una manera d'habitar el món. I habitar el món és tenir-ne cura. Perquè habitar el món, si ens en considerem els amos... Malament anem. Així anem, de fet. Hi ha un filòsof, de qui no en diré el nom...

JOSEP M.: Per què? Que no te'n recordes?

CARME: De vegades em costa de pronunciar, perquè té algunes idees... Heidegger. Ell parlava d'habitar el món com tenir-ne cura. Té nassos que ho digués ell. Per això de vegades no el promociono. Però és aquesta la qüestió. Jo parlava abans de les comunitats, d'alguns pobles que estan reivindicant-se com a pobles cuidadors. Com des de la mateixa comunitat s'autoorganitzen per tenir cura, per exemple, de persones grans, o persones que estan en un procés de dol.

JOSEP M.: Però no són professionals, els qui s'autoorganitzen. I aquí hi ha una diferència fonamental.

CARME: No, exacte. Però jo ho deia en el sentit que hi ha unes necessitats que sembla que no s'estan cobrint des de fora, si és que s'han de cobrir, que aquesta és una altra. Jo ho trobo molt creatiu, que les comunitats ens autoorganitzem per abordar certes dificultats. En tot cas, i per respondre la primera pregunta, jo crec que cal que treballem junts. Habitatge, ecologisme, drets... jo penso que heu de treballar junts, que hauríeu de treballar junts. Ja ho he dit abans: que hi hauria d'haver més permeabilitat. Jo crec que, en aquest sentit, contaminar-nos és un gran què. Contaminació en el sentit de traspasar les fronteres. Això és creatiu, en neixen coses interessants. Sobretot perquè la cultura no és l'antídote de tot. Pot ser vital, però no és l'antídote, i sobretot si ignorem cultures. La cultura s'ha d'exercitar, s'ha de mobilitzar, i no han d'estar només als papers. I en tot això les polítiques públiques hi tenen un pes important. Crec que us ho heu de qüestionar més (*als tècnics i gestors culturals*) des de dins.

ANTONIO: Agafo paraula per intentar estirar dels fils. Hi ha una tensió que apareix de manera recurrent, i que ho basa tot en les lògiques quantitatives. Aquesta idea que he de dir número de persones, número de cadires... aquest *check in* d'elements concrets. Crec que hem de buscar mètodes que ens permetin fixar-nos també en la lògica qualitativa. De les veus, de les mirades. Crec que això també és interessant.

Per altra part, hi ha una mirada molt productivista de la cultura. Sempre s'ha de produir, sempre s'han de buscar resultats. Quan obrim lògiques més de creació, o de laboratoris, podem donar suport perquè hi hagi creació i punt. Però estem situats en allò productivista, i diem: si et dono suport, m'has de dir què has fet amb això. Obrir aquest

escenari trenca, segurament, amb les estructures de funcionament intern. Hola, presenta'm la memòria. Són dues idees que em venien en ment.

Per seguir amb les preguntes: hi ha aquesta idea de los rescatadores, dels salvadors, que és molt potent. És jugar a la posició, també. Aquesta lògica de comunitat, quan parlem de comunitat, hem de definir de què estem parlant... perquè sinó podem fer un ús utilitarista del marc comunitari. És a dir, faig això, s'omple de gent, però vinc, marxo, i en realitat quins canvis s'han fet? Per tant, aquí ens juguem poder construir d'una manera o d'una altra. Jo, en el marc social, i quan veig aquestes lògiques, intento situar-ho així: tenim el que se suposa que és un estat del benestar que no està acabant de garantir els drets de moltíssimes persones. Jo cada vegada em trobo amb més realitats amb dificultats per accedir a la salut, a un habitatge... Per altra banda, em trobo amb el món de les grans corporacions, que el que fan és convertir aquests suposats drets en mercaderia, en provocar mercat. L'habitatge, fer-te la radiografia, la lògica cultural, l'educació... Llavors, si ens situem en aquest punt, de poder donar resposta a aquestes realitats, i des de la mirada dels drets culturals, hem de veure com —intento mirar des de l'administració— es pot donar suport, o acompanyar, perquè siguin aquestes comunitats les que tinguin la capacitat de decidir què els preocupa, què prioritza, què és cultura. Ja entenc que és difícil eh, perquè tota l'estructura et col·loca a l'altra banda.

Sobre la pregunta de si l'art públic ha de ser democràtic o no, jo connectava amb una idea, per complementar-la: de vegades quan plantejem que una proposta artística busqui posar en qüestió, generar algun canvi, és perquè parla, per exemple, sobre l'aigua, o sobre justícia ambiental.... I penso que és molt interessant sortir d'aquest punt, entenent que la creativitat, o la capacitat artística, és la capacitat artística de l'artista, que pot parlar del que vulgui. Si volem aprofundir en democràcia, hem de preguntar-nos com es construeix això. Perquè si parlem de sostenibilitat, però es parla des d'uns horaris, des de la precarietat, i des d'un home blanc que diu... No és coherent. Per mi el canvi rau en com construïm, i això entronca amb la idea de la cura. Ara estem treballant en una recerca amb companyes de circ, i quan parlem, sobretot, amb les professores que són més joves, elles et diuen que volen crear un espai segur, de confiança, on la gent es pugui expressar, on la tècnica de circ, i els processos creatius, es desenvolupin en un ambient concret: de cura, de seguretat. A mi m'agrada dir, i potser sona grandiloqüent, que és un ambient de cultura democràtica. I quan parles amb les joves, dones de disset, de divuit anys, un dels elements que més posen en valor és aquest: jo vull portar-me, als altres espais meus de relació, com a la meva feina, als meus amics, el que m'està passant dins d'aquest espai de circ. L'aigua de la peixera, que dèiem abans. És aquesta mirada dels espais de seguretat.

I sobre l'última pregunta, de la banalització del feixisme i de tot el tema de la ultradreta: jo penso que intentar treballar amb aquest tema pot apuntar també al fet que la cultura pugui fer-hi d'antídot. No resoldrà el problema, però ens permet imaginar, amb el plantejament que estem fent, discursos totalment diferents als que ens estem trobant imposant-se des de la ultradreta, que està pujant amb molta força.

IRATI: Estic molt d'acord en moltes coses que heu dit. Pel que fa a la transformació institucional, nosaltres també hi pensem molt. En les institucions culturals, en qui

legítima què és art i què no... Compte, l'estructura no està malament, no és una cosa dolenta. Està bé tenir estructura. No tenir estructura de vegades és trampós: potser és més capitalista, encara. Hi ha un text que parla d'això, de la trampa de la no estructura. De vegades pensem que ser flexibles està molt bé, però si no hi ha límits, anem en contra de la cura. Perquè tenir cura és també tenir límits. Per saber dir no, per exemple. Llavors nosaltres pensem molt en això, en la transformació, que sí que és necessària, però que hem de saber d'on ve. Com és que l'administració, o les institucions artístiques —que estan canviant molt, eh— però s'ha d'aprendre d'on venen, o quina història tenen. Per exemple, el museu: té com una història supercolonial, super... Tot això s'ha d'aprendre i desaprendre per poder continuar pensant, imaginant, altres possibilitats per al futur. Nosaltres estem treballant molt amb col·lectius, i creiem que cal donar espai també al conflicte. De vegades tenim molta por al conflicte. Aquesta amabilitat que deia el Josep Maria, que està bé, però que no sigui falsa. Si hi ha conflicte, no hem de tenir por a parlar-ne. I de repensar molt. Els meus privilegis, la meua *blanquitud*... Tampoc no cal sentir-se culpable, però crec que és important aprendre com funciona aquest sistema, d'on prové i com puc jugar-hi.

PÚBLIC: De fet, aquest xicot ha dit que els paràmetres pels que es bellugava, econòmics, de benestar, potser ho hem de relativitzar. Fins i tot nosaltres mateixos ens hem de plantejar aquests paràmetres pels que ens belluguem, no...

IRATI: Sí, sí, totalment. Jo em preguntava també: qui és el que exclou a qui? Quan parlem de comunitats en perill: per què estan en perill? Qui fa que això sigui així?

PÚBLIC: I estàs posant el teu mapa, no? Potser no estan en perill. I nosaltres ens pensem que ens els anem a salvar, i ells estaven de puta mare, com a Austràlia...

IRATI: Per això. Hem de fer-nos aquestes preguntes: què i des d'on. I quant a l'art públic, si ha de ser democràtic o no... A veure, jo he estudiat història de l'art. Llavors, sempre, des de la carrera, l'art estava, per mi, molt vinculat al context sociopolític d'aquell moment. Si és democràtic o no, jo crec que és més interessant que anem què passava en aquell moment perquè puguem dir-ne una cosa o una altra. Perquè no hi ha un únic tipus de fer art, no? Quan parlem d'art comunitari, hi ha moltes maneres d'entendre'l, no? Doncs bé, això, jo crec que la contextualització és bàsica. No tinc respostes, ja ho veus, però estic molt agraïda de les preguntes. A mi em costa moltíssim preguntar.

CARME: Tots els totalitarismes, i la barbàrie, comencen cremant la cultura. Per tant, jo crec que afavorir l'atenció en aquests llenguatges artístics que afavoreixin el discurs democràtic és importantíssim.

PÚBLIC: A mi em passa una mica com a la Irati, que necessitaria una segona jornada per agafar tots aquests conceptes, asseure'm, reflexionar-los... De vegades pregunto bajanades, així que disculpeu-me. Parlàveu de l'administració, de la institució... què n'espereu, vosaltres? Quan us obren la porta de l'administració, què espereu d'això? En segon lloc: ¿no hi ha un punt de responsabilitat social on les institucions són un mirall de l'organització popular? No som corresponsables que les institucions siguin així? I si ho som, què podem fer per canviar-les? Jo he viscut casos de funcionaris que han volgut ser

crítics amb la institució i el que han fet ha sigut canviar la peça. I han treballat des de l'activisme. També m'han pensar molt el tema del voluntariat, aquesta frase que diu que el voluntariat és la màxima expressió del capitalisme. Moltes vegades, des de l'administració veiem el voluntariat com una eina per organitzar-nos. Aquí en tenim l'exemple dels Jocs del Mediterrani. Però jo penso: què en fem, després? Hem tingut un capital humà, que hem utilitzat com a administració, i després no hem sabut tampoc canalitzar-lo i incorporar-lo en espais de decisió.

MONTSE: Fantàstic. Va, qui les agafa? Qui les respon?

CARME: Sobre la corresponsabilitat social en relació a les institucions...

JOSEP M.: Bona institució, la universitat, eh?

CARME: Cap aquí vull anar (*riu*).

JOSEP M.: Gairebé més refinada que la presó.

CARME: Doncs bé, sobre això jo només voldria dir que Kafka ja denunciava —no estrictament, però la seva obra és una gran denúncia—, entre altres coses, de la burocratització. I la vida s'ha burocratitzat enormement: en allò visible i en allò invisible. I al segle XXI d'una manera molt refinada, molt perversa. I crec, en aquest sentit, que si la vida està burocratitzada, les institucions en són el màxim exponent. Només volia comentar això.

JOSEP M.: Això és alta tecnologia, és molt fina. La institució...? Bàsicament abans li hauria demanat diners, i ara li demanaria feina. Toni... (*riu*). Hi ha gent que ens paga per fer la nostra feina. A part dels ajuts i tal, també és interessant que algú reconegui que la nostra feina té algun tipus de valor, que algú pagui per la nostra mirada i que no tot siguin subvencions. Jo li demanaria això, a la institució.

ANTONIO: Em costa donar resposta a aquesta pregunta. Noto que el sucre em va baixant (*riu*). Mentre parlaves (*a la persona del públic*), apuntava diferents coses. Des del meu context, des de la meua realitat: veig la precarietat en la que molta gent ha de viure. Igual abans quan deia lo de les 5P, aquelles cinc claus, potser hi hauríem d'afegir una sisena: la precarietat. Crec que la institució ha de reconèixer-la i treballar des de l'escolta, el diàleg i l'acompanyament. És el que a mi em ve en ment.

IRATI: Jo el que demanaria, també, a part d'escoltar, que acompanyi i diners, jo crec que la institució ha de conèixer el teixit, ha de saber el que està passant al seu voltant. Perquè moltes vegades ens hem sentit com que nosaltres fèiem propostes que no encaixaven, i de cop uns anys més tard la pròpia administració les estava portant a terme. Per què? Per què no ens han cridat, si estem fent això? No nosaltres en concret, eh, és un exemple. Això ho parlàvem a moltes xarxes d'entitats diferents, i creiem que és necessari que l'administració estigui més connectada amb la realitat. Perquè moltes vegades ja passa tot, a fora de la institució. Aquesta connexió crec que és important, aquesta corresponsabilitat es donaria a partir d'aquest coneixement, d'aquesta escolta. Aquesta

corresponsabilitat, però, també és perillosa, perquè no tenim la mateixa capacitat, ni el mateix poder, ni els mateixos recursos. No estem d'igual a igual, entitats i institucions. Hem de fer-nos càrrec d'això... corresponsables sí, però tenim diferents capacitats, recursos, temporalitats... S'ha de guanyar la confiança, que de vegades està malmesa. S'hauria de fer com tot un procés de resoldre conflictes, tant dins de les institucions com amb els col·lectius de fora.

ANTONIO: Escoltant-te, pensava en el reconeixement. Hem de reconèixer què està passant a la plaça. I em venia ara al cap la nova llei del ministeri dels temes de formació artística, i el circ no hi és. N'ha quedat a fora. I és com un reconeixement, no? Com una falta de reconeixement. O et reconeixen o no et reconeixen, i això o t'obre o et tanca portes.

IRATI: I el tema del mirall, que deies, jo crec que sí però que s'ha tancat molt. I la burocràcia també. En estar tot més controlat, s'ha tancat tot molt... Vaja, potser estic generalitzant molt eh, soc conscient que cada institució és un món.

JORDI: Voldria agrair-vos les aportacions, perquè escoltar gent que en sabeu és molt important. Jo volia continuar un apunt al que deia l'Antonio sobre el Platea Jove de Manresa, perquè voldria donar-li un tomb més. He treballat en diferents períodes a Manresa, i aquest projecte el conec bé. Tota la programació teatral, musical, de dansa, i de circ, que es fa a Manresa, tota, es fa des d'una perspectiva comunitària, no només el Platea Jove. Suposo que no es tracta de dir que això s'ha de repetir a tot arreu, però jo, des de la perspectiva de dècades, crec que sí que és un veritable exemple de treball comunitari. La van clavar, perquè, en definitiva, la gent d'El Galliner, l'associació que aglutina molts col·lectius informals dins d'aquesta associació, ha sabut fer de tractora de tot aquest moviment. I realment, la programació de Manresa segurament sigui la més exitosa de tot el país perquè és una programació comunitària. I crec que l'exemple de Platea Jove és només una conclusió més d'aquesta feina que ha fet gent de moltes generacions, per sort. He vist com s'hi anava incorporant gent, i hi aportarà coses segur. I crec que s'ha de posar en valor, aquesta feina. I això no exclou... Hi ha el mateix descontrol, i el mateix control, que hi havia a l'administració, i la prova és que es continuen fent els mateixos tripijocs a tot arreu, perquè no depèn tant de les estructures com de les persones. A tot arreu hi ha gent bona i gent que no ho és. Vull dir que posar més burocràcia no necessàriament vol dir que hi hagi més control. En tot cas, volia destacar aquesta pràctica, perquè es fa amb tots els requisits administratius, és una programació molt exitosa, pensada per a totes les audiències, i per tant volia donar-hi valor, perquè crec que ens han ensenyat moltíssim, a tot el país. I després, quant a les males praxis, volia explicar una batalleta. Està molt bé que parlem de desenvolupament cultural comunitari, però recordo, no fa masses anys, i potser encara passa, jo recordo quan alguns funcionaris de Barcelona ens deien el que podíem, o no podíem, posar en una programació. I si posàvem coses que per a ells no eren teatre, entès com a professional, perquè posàvem pràctiques que estaven més a prop del teatre comunitari que no del teatre externalitzat —amb empreses com Focus, Bitò o Anexa, per posar tres exemples—, això ja no es considerava una cosa d'estar digna d'estar dins una programació professional. Jo recordo batalles amb els tècnics del Departament de Cultura de Barcelona explicant-los on vivíem. Nosaltres, a comarques, els teatres

estàvem per prestar un servei a la comunitat, i si la comunitat volia fer un producte., hi havia productes que estaven a prop d'una certa professionalització, però que tenien un valor comunitari. I això es penalitzava. Crec que les institucions més grans tampoc no han estat, i en general encara no ho són, gaire sensibles a aquestes pràctiques comunitàries. Crec que se segueixen mirant com una segona categoria. Això explica que, realment, encara hem de fer molta pedagogia. I la «màquina» ha d'entendre que això és necessari, perquè sinó al final no funcionarà. Per tant crec que s'han d'intentar destacar aquestes pràctiques, com la de Manresa, i fer-ne molta publicitat i molta explicació. Algunes de les que heu dit em semblen extraordinàries. I em sembla molt interessant que hagin sortit pràctiques, dins del món de les arts, que passen més en aquests edificis. Aquest mercat de converses és un exemple de traca. O quan heu parlat d'arts plàstiques, o d'arts visuals en general, també ho he trobat molt escaient, perquè sovint queden en una perifèria. Han estat molt oportunes, les aportacions. No era una pregunta, eh, era més aviat una reflexió.

MONTSE: Molt bé. Si us sembla, doncs, si ningú hi vol afegir res més, posarem punt i final a aquest acte. Esperem que hi hàgiu estat a gust, que hàgiu gaudit d'aquesta taula rodona-col·loqui-conversa, en definitiva, d'aquesta segona jornada del Pla Estratègic Tarragona Cultura. Celebrada en aquest espai —xulíssim, per cert. Moltes gràcies per acompanyar-nos-hi, i gràcies als nostres ponents.